

ÚJRA KÍSÉRT A HAT ELEMI?

Nattörténet

„Már csak a diákokban van minden reményem, hogy nekik tetszik, nem úgy, mint a tanács szigorú urainak” — keseredett neki a Művelődési és Közoktatásai Minisztérium államtitkára a Nemzeti Alaptanterv (NAT) egyik vitáján, 1995 tavaszán. Elkeseredése teljesen jogos volt, hiszen a miniszter mellett működő Közoktatáspolitikai Tanács (KT) gyakorlatilag egyöntetűen elvetette a minisztérium javaslatát. A vereség méreteire a fenti kifakadás is utalhat az oktatásban valamelyest is járatosak számára: nem divat ugyanis a diákok véleményét kérdezni, sőt a pedagógusokét sem... Még árulkodóbb jel volt a sikertelenséget illetően, hogy a szóltanul érkező miniszter két órai hallgatás után ugyancsak szóltanul távozott, s még a szokásos mosolya is elhagyta közben...

Pedig a szervezők mindent megtettek: meghívták a szakmát, a szakszervezeteket, a diákok, a szülők, az önkormányzati, valamint az egyházi iskolák fenntartóinak képviselőit. Igaz, ez természetes is — hiszen belőlük áll a KT —, az viszont már nem, hogy a minisztérium által oly büszkén emlegetett-mutogatott NAT 11. tervezete kritikán alulnak minősített. Pontosabban: a minisztérium képviselője és a szakmai oldal nagyon dicsérték. Az előbbi pozitív vélekedés némiképp érthető: miért is javasolnának olyasmit, amivel nem értenek egyet? Az utóbbi „oldal” lelkesültségének hitelét viszont nem erősíti, ha tudjuk: a szakmának az a része méltatta — igen jó véleményét hangoztatva — a tervezetet, amely részt vett a kidolgozásában (sic!).

Hogyan juthatott idáig a NAT ügye, hogy minden trükköt bevetnek elfogadtatása érdekében, hiába szaporodnak a fentihez hasonló kínos kudarcok? A minisztérium hármasszövege újra és újra feltápaszkodik, s a következő vitára siet, az előbbit kipipálva. Való igaz, a vita megvolt. A jelző pedig fölösleges, mint általában a szövegekben. A kezdetekhez kissé vissza kell nyúlni az időben.

A NAT KEZDETEI

A történet 1988-ban indult, amikor is a Művelődési és Közoktatási Minisztérium megbízta szakemberek egy csoportját a NAT elkészítésével. Alapcélként kitűzték, hogy a készülő dokumentum fogalmazza meg a kötelező iskoláztatás egységes szabályozásának elveit, egységes vizsgarendszerrel, amely a sokat emlegetett, várt tanszabadság mellett is lehetőséget ad az iskolák, intézmények közötti viszonyla-

gos átjárhatóságra. Három év alatt három változat (NAT-1, NAT-2, NAT-3) készült. Számos vita és átdolgozás után a legtovább jutó változatot 1991 novemberében azzal küldte meg a minisztériumnak a bizottság, hogy az eredménnyel a maga részéről elégedett. A kísérő levél ennél egy fokkal határozottabb hangvételi:

„Egy esetleges újabb, széles körű NAT-vitával a tantervi bizottság tagjai nem értenek egyet.”

Ezt a NAT-3-mal kapcsolatos elégedettséget a lektori vélemények csokra egyáltalán nem igazolta vissza. A *Köznevelés* huszonnégy oldalas mellékleteként, 1992 júniusában megjelent elemzések között hízelgő nem akadt...

SZERKESZTŐI ZOKON VETTÉK a pedagógusok és a szülők teljes elutasítását, valamint a vélemények nyilvánosságra hozatalát. A minisztériumnak viszont el kellett gondolkodnia a továbbiakon. A hosszas előmunkálatok tanulsága mindössze annyi volt, hogy a NAT-ot ugyan mindenki kívánatosnak tartja, ám az említett változathoz nem derül ki a követelmények világos rendszere; hogyan váltható helyi tantervvé; miért csak tíz osztályra van kidolgozva, s mi lesz a tankötelezettség befejező két évével; miért foglal egyértelműen állást a 6+4(+2) változat mellett, s mi lesz a többi iskolatípussal, a bizonytalanságon kívül?

Ezt követően a minisztérium megfogalmazta a tartalmi szabályozás koncepcióját, amely a kialakult és működő iskolaszervezet tudomásulvételéből és a tizenhat éves korig tartó iskolakötelezettségből indult ki. Ezek szerint a magyar iskolarendszer törzse a tízosztályos általános iskola, amely felkészít a szakképzésben való részvételre jogosító alapvizsgára, vagy a középiskolai tanulmányokra. A középiskola nyolc-, hat- vagy négyosztályos lehet, de valamennyit egységes és egyszintű érettségi vizsga zárja le, amely a későbbiekben felválthatja az egyetemi felvételi vizsgákat is.

„Az alapvizsga és az érettségi követelményei mellett természetesen meg kell határozni azt is, mit kell teljesítenie az általános iskolának ahhoz, hogy a gyermekeket felkészítse mindhárom középiskola-típusra.”

BARANYI KÁROLYNAK, a szakmai irányítási főosztály egykori vezetőjének irányításával pontosítva újrafogalmazták a NAT lényegét: nem tantervi váz, hanem annak a műveltségismernyének a foglalata, amelyet a tantervek készítői figyelembe kell vegyenek. Nem határozta meg részletesen a tananyag elemeit, a közös ismeret-minimumot, és a módszerek tekintetében nem tartalmazott szigorú előírásokat. A tanterv a tankönyvírás, az iskolai munka alapdokumentuma. A szabadság kereteit körvonalazza. A NAT ebben az értelmezésben megfogalmazta a gyermeki jogok alapelvét: az oktatás nem választható el a neveléstől.

A kezdeti tantervi szabályozás három szintű. Maga a NAT a legszükségesebb párhuzamosságokat kívánta elérni, részletezés nélkül. Ez az első szintű tanterv, amely — és a kimeneti követelmények

— alapján készültek volna el második szinten az iskolák viszonylagos átjárhatóságát biztosító tantervi vázlatok; harmadik szinten eme útmutatások alapján alakultak volna ki a helyi tantervek, lehetővé téve a pedagógusok által igényelt tanszabadságot.

A NAT-4 IDŐSZAKA

AFENTEBB EMLÍTETT TERV A NAT-4-BEN ÖLTÖTT TESTET. A későbbiek megértéséhez nem árt tudni, hogy a NAT-1, NAT-2 és NAT-3 munkáját BÁTHORY ZOLTÁN irányította, s főleg oktatáskutatók tudására támaszkodott, a NAT-4-et pedig Baranyi Károly szervezte, s elsősorban gyakorló pedagógusok, középiskolai és egyetemi tanárok, iskolaigazgatók segítették. Az ő szellemiségük érhető tetten az előbb említett tanszabadság gyakorlatias értelmezésben is. Véleményük szerint az iskolák pedagógiai szabadsága abban áll, hogy nem kell elfogadniuk a különböző iskolatípusokra kidolgozott tanterveket. Az iskola maga is készíthet tantervet, vagy átvehet más iskolákban már beváltat. A tantervkészítés ugyanolyan szabad szellemi tevékenységgé válik, mint a tankönyvírás. A fenti egyszerűsítési, átjárhatósági szempontok miatt a NAT-4 a minta-tanterveket szakemberekből álló Tantervtanács elé utalta, nem hallgatva el azonban azt sem, hogy a közoktatás rendszerében nem képzelhető el sem a teljes tanszabadság, sem a mindenkori átjárhatóság. Vagyis egyik iskolából a másikba a csatlakozási pontokon minden további nélkül át kell tudni iratkozni, de az egyes iskolák nem mindegyik évfolyamáról lehet oda-vissza közlekedni, sem az általános iskola, sem a gimnázium három alaptípusában. A végzetes szakítást küszöböli ki maga a NAT, ezért vannak az egységes és egyenértékű érettségi vizsgák, s ez korlátozza a pedagógusok teljesen egyéni terveit, módszereit is.

A gyakorlati szakemberek által kidolgozott NAT-4 hihetetlen sikereket ért el. A magyar pedagógiai gyakorlatban példátlan módon, akár a szülők által is megérthető, esszéisztikusan megfogalmazott tervezet az országban háromszáznál több pedagógusfórumon nyerte el a korábbi NAT-változatok vitáitól kissé szkeptikus résztvevők tetszését, eloszlatta a kezdeti tartózkodást. Lelkes szavakkal üdvözölték az egyházak is. Jellemző PASKAI LÁSZLÓ bíboros, prímás, esztergomi érsek 1650/93. számú, 1993. július 6-án kelt levelének alábbi részlete:

„Az általános iskolákra legyen szabad két megjegyzést tennem: az alsó tagozatban tanuló gyermekek számára a legfontosabb feladatnak az írás, olvasás, beszéd és számolás megtanítását látom. Az elmúlt évtizedekben pontosan ezeken az alapvető területeken tapasztaltam hiányosságot a felnövekvő fiatalok között. Sajnos ezen hiányosságok később behozhatatlan hátrányt jelentenek, és megakadályozzák azt, hogy a felnőtt ember kellő mértékben előrehaladjon a tudományok megismerésében. Bízom abban, hogy a NAT-ban megfogalmazottak ezt a súlyos problémát is meg fogják oldani. A másik tapasztalatom az, hogy iskoláink túlságosan is az intellektuá-

lis nevelést tekintették feladatuknak. Így az akarat nevelése a háttérbe szorult. Örömmel olvastam, hogy a NAT e tekintetben is újdonsággal szolgál: kiemeli az áldozat, a kitartó munka, a küzdelem és az akarat nevelésének fontosságát.”

Számos neves lektor, egyházi és világi személyiség is osztotta a pedagógusok lelkesültségét.

„Klasszikusan szép az Alapelv 'embereszmény' meghatározása. A több ezer éves európai kultúra bárkire, hívőre és nem hívőre egyaránt érvényes megfogalmazása: 'Az egyes ember meg nem ismételtető, pótolhatatlan, senki mással nem helyettesíthető személyiség egyéni képességeinek kibontakoztatása.' Aligha lehet ennél emberibb és igazabb cél.” (GYÖKÖSSY ENDRE pszichológus)

Az oktatáskutatók azonban minden lehetséges fórumon ellenezték, s kiváló pártfogóra találtak KÁLMÁN ATTILA államtitkár személyében. Különösen érdekes, ő hogyan dicsérte, s támadta a NAT-4-et: a Baranyi-féle koncepció igazi értékének a hármas tagozódást tartotta, s azt feltétlenül dicsérte is. Azt tehát, hogy a NAT-4 tartalmazza a célokat, feladatokat, értékeket, valamint a tantervi követelményeket, tehát azokat az ismereteket, jártasságokat, attitűdöket, készségeket, képességeket, magatartásformákat, amelyeket el kell sajátíttatni. Túlmutat a keresztény nemzeti értékeken, például a gyermek egyéniségének figyelembe vételével, ami újszerű. Nem lehet azonban összevetni a korábbi változatokkal — véli az akkori politikai államtitkár —, mert más a műfaja. Legalább annyira, mint a levesnek és a tortának. Itt az alapelvek szerepelnek, és a tantárgyak tanításával kapcsolatos elképzelések. Azonban hiányzik belőle a követelményrendszer. Az alaposan kidolgozott részletek ellenére, változtatás nélkül a szöveg egésze nem vállalható.

A „SZAKSZERŰSÉG” AZ OKTATÁSKUTATÓK JELENLÉTÉNEK HIÁNYÁRA UTAL, a „szövegszerkesztés” pedig az említett esszé-szerű feldolgozásra. A viták tapasztalata szerint a pedagógusok — bármilyen szakosok — értették például a matematika részt, és el is olvasták. A matematika részben egyetlen egyenlet sincs, meghatározta viszont, hogy a tanulók korának megfelelő ütemben és mértékben kell haladni: iskolatípustól függetlenül, nem szabad túlzott vagy korai tananyaggal terhelni őket. Általánosítva: a hat-tíz éves gyerekeknél az a cél, hogy az emberi kultúra automatikus elemeit — írás, olvasás, beszéd, számolás, ének, mozgás — megtanulják. Létező pedagógiai irányzatok végzetes tévedése, hogy akkor eredményesek, ha minél hamarabb, minél többet megtanítanak: óvodában az iskolai anyagot, alsó tagozatban a kiskamaszokét, felső tagozatban az érettségi anyagát erőltetik. Vajon hova sietnek? Nincs értelme fél évet eltölteni olyan információk rögzítésével, amit érettebb korban két-három hét alatt könnyebben meg lehet oldani. Ez az érettség szerinti elvi oktatási ütemezés biztosítéka lehet az iskolatípusok, de valamilyest azok egyes osztályai közötti átjárhatóságnak is. Különös értelmet nyer, ha arra gondolunk, hogy nem mennyiségi szemléletű a jövő iskolája, nem az a cél, hogy minél többet megtanítsa. Biztosak

lehetünk afelől, hogy azokból a tudományokból, amelyekre a mai diákoknak húsz év múlva szükségük lesz, ma csak néhány százalékot adhat át az iskola. Úgyszólván alig valamit. Be kell látnunk tehát, hogy nem tudományokat, de még csak nem is szakmát kell tanítani, hanem ezek szeretetét. Azt kell elérni, hogy a tanulók értékeljék a tudást, szomjazzák a megismerést, most és negyvenévesen egyaránt.

VITÁK ÉS TERVEZETEK

KÉRDÉS AZONBAN TOVÁBBRA IS, mi a helyzet a NAT-tal? Lesz-e, jó-e? Rossz nyelvek szerint az országos vitákon a pedagógusok azért lelkesedtek a NAT-4-ért, mert a szakszerűen megfogalmazott, tudományos igényű előzményeket a többség nem volt képes megérteni. Ez a vélekedés sértő mivoltától eltekintve is tartalmaz egy helytelen állítást: mintha az érthető nem lehetne egyben tudományos is!?

Izgalmasabb kérdés, hogy ha ennyire szerették a pedagógusok és az egész szakma, miért nem sikerült elfogadtatni a NAT-4-et? A választ talán a pápai református gimnázium igazgatói szobájában kellene keresni. Ma ott dolgozik Kálmán Attila, Baranyi Károly egykori minisztériumi főnöke. Kálmán Attila, a maga szikár, klasszikus mechanika- és fizikatanár-attitűdjével és határtalan bizalmával, hagyta magát meggyőzni a köré csoportosuló kutatók által, és sorba húzta elő — mint varázsló a nyulakat a kalapból — az egyre gyorsabban készülő ellenváltozatokat: KÁDÁRNÉ FÜLÖP JUDIT, BALLA GÁBOR TAMÁS és SZILÁGYINÉ SZEMKEŐ JUDIT sem tudta azonban „lesöpörni” a saját tervezetével a NAT-4-et. Az államtitkár — a magyar hivatalnoki gyakorlatban példátlan módon — nem tudta parancsszóval leállítani kollégáját. Mikor már-már botrányossá fajult a helyzet — csak viták voltak, eredmény nem —, saját maga is jegyzett egy változatot, majd NAGY JÓZSEF következett. MÁDL FERENC miniszter készítette el a tizedik változatot. A piac szelleme is besuhant egy pillanatra: a Mentor Kft. *bedobod a kívánságod, kijön az eredmény-típusú számítógépes változatot* konstruált. Nem is olyan butaság, mint elsőre látszik. Arról van szó ugyanis, hogy bármelyik változat nyer, százával kell a helyi tanterveket „gyártani”. Üzletnek sem utolsó a nyerő csapatban maradni...

A LEGÚJABB VÁLTOZAT

Az 1994-es választások után átalakult a Művelődési és Közoktatási Minisztérium. Új koncepciók kerültek elő a ládafiából. Régi-újak. Ugyanis az a Báthory Zoltán került ezúttal politikai döntéshozó pozícióba, aki annak idején kutatóként az első három NAT-tervezetet jegyezte. Ezért tehát a hosszadalmas bevezető, hogy érthetővé tegyük, mi történik napjainkban. A súlyos vereséget Báthory külföldi tanulmányutakon pihente ki. Azonban nem tudta túltenni magát a

vereségen. Mit ugrabugrál Magyarország, amikor Angliában 1976-ban merült fel az igény az alaptanterv iránt, tíz évre rá készült el, s 1993-as revideálása után, még ugyanabban az évben generálni kellett?! Mit akarunk mi a sokkal rosszabb anyagi helyzetű magyar oktatás és oktatáskutatók állapotára való tekintettel? Nem is beszélve a háládatlanságról!

Annai óvatosság azért volt az új államtitkárban, hogy előbb meghirdette a munkát, s csak szépen fokozatosan ismerte-ismerte el, ahogy rábizonyítják a nem tegnap ébredők: szó nincs új dolgokról, ugyanott kezd, ahol a NAT-3-mal kényszerűségből abbahagyta. A közben történekekről egyszerűen nem vesz tudomást. A saját NAT-3-át most NAT-5-nek hívja; megengedi, hogy volt valami, amit ő NAT-4-nek feltételez. Mindent együtt. Részleteiben, igaz, nem ismeri, például a Kálmán Attila-féle változatról nem is hallott, sőt kijelenti, hogy olyan nem is volt. Egyben bizonyos, a Baranyi-féle NAT-4-ből semmit sem vesz át!

MILYEN A LEGÚJABB VÁLTOZAT? A NAT-3 vitája során, *anno*, felállt egy országosan ismert professzor, és azt mondta, ő ennek alapján nem tudna leérettségizni. Viszont szeretné tudni, hogy néhány, a tervezetből vett kérdés erejéig a készítőik hajlandóak-e a plénum előtt bizonyítani: őrájuk mindez nem vonatkozik? Hosszú, kínos csend következett, ám jelentkező nem akadt.

A mostani tervezet a tananyag maximum 50%-át tartalmazza, valamivel nagyobb terjedelemben, mint a tíz megelőző változat együttesen. Nem mondható, hogy rábízta a tanárookra, mit tanítsanak. Előírja! Ismerni kell az Ausztráliai Felföldet, a Balti ösföldet, a Brazil-felföldet, a Nagy Vízvázasztó-hegységet, viszont nem kell tudni Nagyváradról, Aradról, Brassórol, Szabadkáról, Újvidékről, Munkácsról, Lőcséről. Tudniuk kell magabiztosan valutát váltani a tizenhat éveseknek, ám Záhonyról és Hegyeshalomról szükségtelen faggatni őket. Meg kell vitatniuk Magyarország különböző területeinek fejlettségi szintjeit, eltéréseit, de a Hajdúságról, a Borsodi-medencéről, a Nógrádi-medencéről, a Szigetközről és Csepel-szigetről azt sem kell tudniuk, hol vannak.

Persze, valamit valamiért. Ha már a zűrösebb területeket nem kell ismerni, cserébe tudni kell ételeket elkészíteni, értékesítési célra is, valamint varrni, számítógépet javítani és négy-öt féle programot ismerni, egyedül élő nyugdíjas havi költségvetését elkészíteni, sőt lélektanilag elemezni vallásos egyének viselkedését. Ugyancsak tudni kell kórusban énekelni két-három szólamú műveket is, vitázni az előrehozott vásárlások előnyeiről, javaslatokat tenni az államháztartás költségvetési hiányainak csökkentésére (sic!). Vegye számba a tanuló a szabadrendelkezésű, elkölthető jövedelmeket, ismerje fel az egészségügyi dilettantizmust, utasítsa el az alkoholizmust és a dohányzást, (de csak) ismerje a kábítószer hatását (sic!), s ugyancsak tizenhatévesen legyen ismerete a nemi betegségekről.

Már tizennygyévesen ugorjon helyből 180-210 centimétert távolba, csalhatatlanul ismerje fel a következő kilenc közetet: mészkö,

homok, lösz, kőszén, kőolaj (sic!), gránit, andezit, bazalt, pala. Később tudjon szövegeket dramatizálni, vegyen részt drámajátékokban. Ehhez ismerjen egy vagy két nagyhatású drámát, valamint négy-öt regényt, tizenöt-húsz novellát, száz verset.

S ha valaki azt hitte, hogy a tervezet kínosan kerüli a történelmi magyar területek neveit, a hazai válságrégiókat, (lehet, hogy nem) téved. A széles választék igényével felsorolattik, mely műveket és szerzőket kell ismerni a fejlesztési követelmények szerint:

„Egy-egy jellemző részlet illetve történet ismerete az antik görög mitológiából, a Bibliából, HOMÉROSZ, SZOPHOKLÉSZ, SHAKESPEARE, GOETHE műveinek egy-egy jellemző, ismert részlete: BALASSI BALINT, CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY, KÖLCSEY FERENC, VÖRÖSMARTY MIHÁLY, PETŐFI SÁNDOR, ARANY JÁNOS, JÓKAI MÓR, MIKSZÁTH KÁLMÁN, ADY ENDRE, MÓRICZ ZSIGMOND, BABITS MIHÁLY, KOSZTOLÁNYI DEZSŐ, JÓZSEF ATTILA, RADNÓTI MIKLÓS néhány művének ismerete teljes művek, illetve jellemző részletek alapján: néhány mű a II. világháború utáni magyar irodalomból, illetve a kortárs irodalomból.”

Tehát BERZSENYI, KATONA JÓZSEF és MADÁCH nem kötelező, de KASSÁK, ILLYÉS, SZABÓ LÓRINC, DÉRY és NÉMETH LÁSZLÓ sem, ahogy FAZEKAS, VAJDA, EÖTVÖS, KISFALUDY, MÓRA, KRÚDY, GÁRDONYI, illetve NAGY LÁSZLÓ, PILINSZKY, WEÖRES, ÖRKÉNY sem. Így már szinte fel sem tűnik SÜTŐ ANDRÁS, TAMÁSI ÁRON, KÁNYÁDI SÁNDOR és mások hiánya... Az meg, hogy akaratlagos lenne a hiányuk? Ugyan! Ez a tervezet csupán a világban való jobb eligazodást segíti. Az pedig könnyebb a fránya gyökerek nélkül. A pénz mindenütt pénz, bárhol a világon megértik — ha adni szeretné az ember. És ugrani is körülbelül ugyanannyit lehet, és többnyire helyből...

LEHETSÉGES ELLENVETÉSEK?

LEHETSÉGES BÁRMI ROSSZAT IS MONDANI a régi-új Báthory-féle NAT-ra? Hiszen csak a tudásanyag 50%-át írja elő tizenhat éves korig. A másik 50%-ban azt tanítanak a tanárok, amit akarnak! Például azt is, amit az előbb hiányoltunk. A tudás akkor is tudás, ha nem kötelező, s ha iskolánként mások is a követelmények. Igen, ha ez így működne. Már a NAT-3 kapcsán is megállapították a tanárok, hogy az a bizonyos 50% olyan sok, hogy heti negyvenöt óra alatt nem tanítható meg. A kialakult arányok lehetetlenné teszik, hogy érdemben növekedjék a humán műveltség. Az erkölcsstan és „vallásismeret” ellen joggal fognak tiltakozni a történelmi egyházak. A legsúlyosabb hiányosság azonban: az az emberkép és értékrend, s főképp az a sajátosan magyar, ami a NAT-4 egyik legnagyobb erénye, itt nem fedezhető fel. Az egészen átvonul a pénzzel bélelt világpolgár, mint tökéletes fogyasztó rémképe. Néha már szinte hiányzik egy-egy reklám a szövegek közül. Akkor nem lenne annyira bántó a következetlenség. Komolyan gondolhatja az összeállító, hogy bármilyen szűken merített kötelező irodalomanyag megtanítható a földrajzórák amnéziás követelményrendszerével? Ady Nagyvárad,

Kosztolányi a Vajdaság, Arany és Jókai élete, művei Erdély említése nélkül? Hacsak nem erre vonatkozik a „néhány jellemző részlet” kiválasztása. Az effajta válogatás azonban valóban jellemző lehet a válogatóra...

HASONLÓAN NAGY BAJ, hogy ez a tananyag-csoportosítás ki-
mondatlanul ugyan, de a kétévenkénti vizsgákkal olyan isko-
latípus irányába tolná a magyar iskolarendszert, ami jelenleg
nincs is. Van négy-, hat-, nyolcosztályos gimnázium, de ezek nem
eléggé változatosak e tervezet számára. Ez a hatelemi-rendszert tá-
mogatja a hozzá csatlakozó gimnáziummal. Azonban nem kíméletes
sem a tanárokkal, sem a diákokkal. Képzelnék el, hogy a fent épp
csak jelzett tudást tizenhat éves korra kell elsajátítani. Gondoljuk
hozzá a természettudományi tárgyakat, aztán azt, hogy például cik-
keket, tanulmányokat kell írniuk az ifjaknak, valamint veretes ünne-
pi beszédeket tartani, szociológiai felméréseket végezni, történelem-
ből pedig végeznek a kommunizmussal is. Mit csinálnak a hátralévő
két évben? Erőltetett menetben készülnek a kétszintű érettségire,
amely véglegesíti az oktatás demokratizmusának, az ideákban még
létező esélyegyenlőségnek a végét? Nem emberibb a NAT-4 megol-
dása, amely két év plusz feszültség helyett az oldottabb tudásszerzés
és a visszaadás módozatát hirdette meg?

És végül, sajnos, még egy veszélyforrás. Eddig csak beszél-
tünk róla, riogattuk egymást — elméleti alapon —, hogy a finanszí-
rozással valami nincs rendben. A tervezet szégyenlősen hallgat
ugyanis arról, milyen környezetben képzelnék el tervezői a megva-
lósítást. Maximum a megbokrosodott Pénzügyminisztérium felé
mutogatnak. Leteszik az asztalra a világon bárhol elővehető — és
remélhetőleg elvethető, alig-alig magyar — tervezetet, amely nem
számol a szerves fejlődéssel, és még csak nem is vázolja a leendő
környezetet. Helyette a híradások igazolják: Nágocs létezik, nágo-
csok lehetnek, bezárhatnak az iskolák. Nem az a kérdés immár, jo-
gos-e a félelem, hogy hatosztályos elemik alakulnak, tehát visszalép
a magyar oktatásügy. Néhol az is kérdés, hogy a hat osztály, vagy a
négy kinyit-e?

Ilyen körülmények között csak abban bízhatunk, hogy a ter-
vezetet készítőik, a sikertelenségüket be nem látók helyett, a szakma
és a politikusok felelősebb része gondolkodik és dönt. Abban bíz-
zunk, hogy a NAT-3-mal visszatérők tévednek, ha azt hiszik, ugyan-
ott folytathatják, ahol abbahagyták. Nem vették bele a kötelező
anyagba, de azért igaz a régi mondás: *Nem léphetünk kétszer ugyanab-
ba a folyóba.*

HALÁSZ LAJOS

BUDAI VÁR, KIRÁLYPINCE.
GÓTIKUS PALOTA TÁMPILLÉRE ÉS ERKÉLYKONZOLJAI